

Státověda II.

Demokracie

- Démos + kratein (řec.) = lid + vládnout
- Starověk: když demokracie, pouze přímá
- *Rousseau*: O společenské smlouvě: demokracie = různé formy přímé demokracie x republika = zastupitelská demokracie
- Znakem moderního státu je demokratičnost
- Vládne v dnešních státech lid?

Variabilní chápání pojmu demokracie

- Definice: forma státu založená na vládě lidu, svobodě a rovnosti
- Bezprostředním způsobem naplnění demokracie – různé formy přímé a polopřímé demokracie
- Podstatou demokracie je svrchovanost, tj. kdo může rozhodovat o veř. záležitostech? →

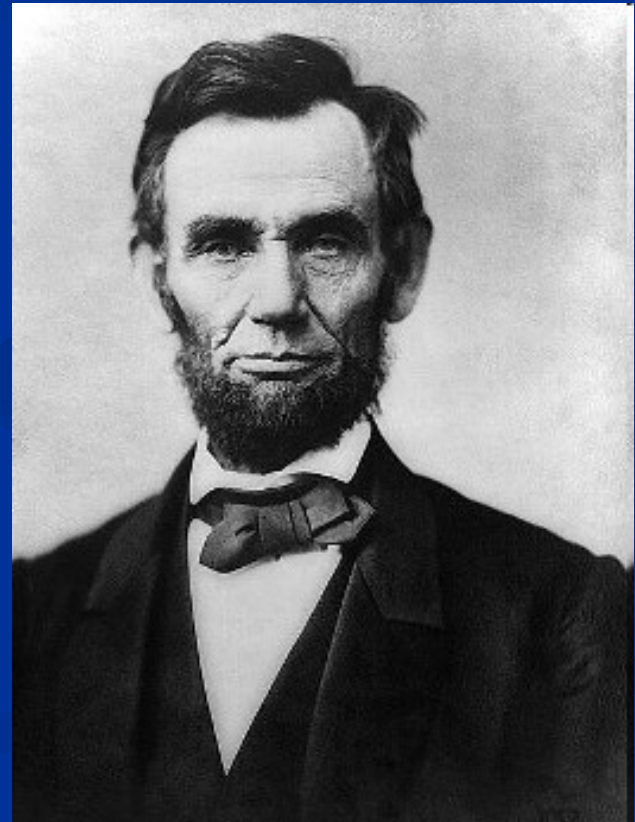
Kdo je nositelem suverenity?

- Lid (athénská forma demokracie= občan, muž)
- Národ
- Bůh
- Skupina lidí nebo jedinec (monarcha, parlament)
- Rozum (vládnout mají nejmoudřejší)
- Právo
- X totalitní ideologie: vláda některé třídy

Znaky demokracie

- Demokracie jako rovnost občanů
- Demokracie jako svoboda jedince
- Pluralitní demokracie = respekt k menšinovým názorům – povolení pochodu neonacistů: ano nebo ne? Strava vegetariánů? Letadla, školky..
- Hlavní znaky: „**vláda lidu, lidem a pro lid**“, **pluralita, svoboda, rovnost**

- Abraham Lincoln, 16. prezident USA
- projev v Gettysburgu, 1863:
- *„government of the people, by the people, for the people“*

Znaky demokracie

- A) *Vláda lidu* → neboli kdo vládne? Třídní pojetí demokracie (proletářská a buržoazní demokracie v rámci třídního antagonismu) x obecné pojetí
- B) *Vláda lidem* → neboli jak se vládne? Různé formy přímé a zast. demokracie, princip jediné možné legitimace zákonodárného sboru: VOLBY + vztah mezi poslancem a voličem : REPRESENTATIVNÍ = VOLNÝ MANDÁT
- C) *Vláda pro lid* → má sloužit obecným potřebám

Znaky demokracie

- D) *Pluralita* :
- 1) zajištění svobodné soutěže politických stran
- 2) princip většiny
- 3) ochrana menšin, které se můžou díky systému vlády na čas stát většinou
- 4) vláda na čas
- 5) vyloučení násilné vlády (tj. zachování plurality)
- 6) konsens (do politické soutěže vstupuje ten, kdo uznává její pravidla)

Znaky demokracie

- E) **Svoboda** - ničím neomezená možnost účasti na rozhodování celku
 - F) **Rovnost** – možnost, resp. povinnost se účastnit rozhodování o veřejných záležitostech, všechny hlasy mají stejný význam
-
- Další znaky: neutralita, hierarchie práva, vázanost vlády právem, dělba moci, nezávislé soudy, rovnost před zákonem, ochrana lid.práv

Princip většiny a ochrany menšin

- Jiné způsoby rozhodování vedle většinového:
- Monokratické (prezident)
- Konsensuální (konkordační)
- Jednomyslné (právo veta)
- Menšinové
- Náhoda – los

Princip většiny a ochrany menšin

- Menšina musí být chráněna: ne vždy má většina pravdu
- Princip vlády na čas: menšina se může proměnit ve většinu
- Menšina musí uposlechnout rozhodnutí většiny, pokud tato vznikla demokraticky a přijímá rozhodnutí demokratickým způsobem

Princip ochrany menšin

- Bez naplnění práv menšin nejde o demokracii
- Georg Jellinek, 1898:

„Jen fakta nevidící člověk může dnes snít o dobrotě a pravdivosti mas. Proto uznání jisté, státně i společensky volné sféry individua, uvnitř které se nemusí podrobit žádné vůli většiny, je sociálním zájmem prvního řádu.“

Princip ochrany menšin

- každý hlas má stejnou váhu (x kuriální systém)
- Možnost alternativ (x plebiscit)
- Možnost navrhnout řešení
- Předem určená procedurální pravidla rozhodování a popis toho, kdo může rozhodovat

Volby a volební systémy

- ČR: volby do poslanecké sněmovny, do senátu, do evropského parlamentu, do zastupitelstev
- Hlavní způsob ustanovení do určité funkce
- Vedle voleb:
 - jmenování
 - aklamace
 - los
 - z titulu zastávání jiné funkce
 - plebiscit

Znaky voleb

- = časově a místně sladěný, právně upravený proces ustavování zastupitelských sborů, tj. představitelů suverenity a samosprávy, který probíhá osobním hlasováním voličů
- Přesně stanovený postup (x aklamace)
 - Nutné individuální, osobní hlasování (x los)
 - Min. dvě pozitivní možnosti (x plebiscit)
 - Předem stanovená kritéria kandidátů (x los)
 - Rozhoduje většina (x jmenování)

Techniky volební reprezentace

- 1) **system většinový** založené:
 - A) na **absolutní** většině
 - B) na **relativní** většině
- 2) **systemy proporcionalní** : podíl hlasů voličů je promítnut do složení parlamentu

Techniky volební reprezentace: většinové systémy

- Systémy **relativních** většin: zvolen je kandidát, který získal více hlasů než jiný kandidát
- podle toho pak jednomandátové volební obvody (volí se 1 poslanec), nebo vícemandátové → jednojmenné hlasování x blokové hlasování (block vote) - volič má tolik hlasů, kolik se obsazuje mandátů

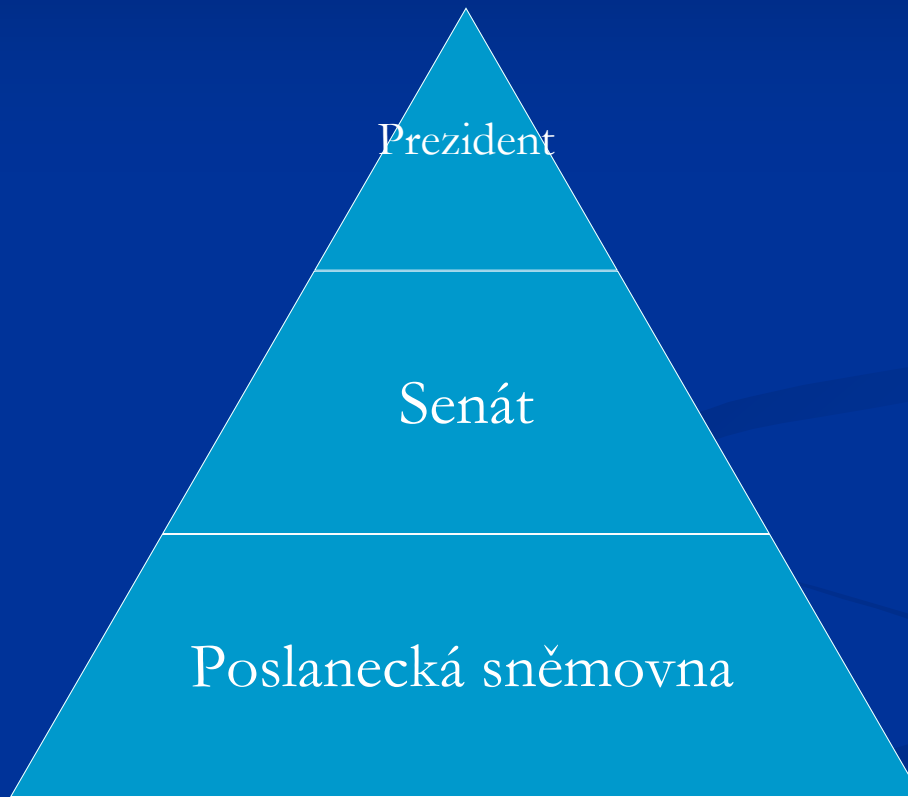
Techniky volební reprezentace: většinové systémy

- Systémy **absolutních** většin: zvolen je kandidát, který získal nadpoloviční většinu hlasů
- $M = \lceil (H: 2) + 1 \rceil$ / pokud se to nevydaří, druhé a další kolo
- Podle toho dvoukolový, vícekolový systém + systém australský (systém alternativního hlasování) : volič určí pořadí svých kandidátů

Techniky volební reprezentace: **proporcionální** systémy

- Proporcionální systém = systém poměrného zastoupení
- Projev ochrany menšin
- Převažují, vč. ČR
- Systémy volebního čísla nebo kvocientu ($Q = H:M$) x systémy volebního dělitele
- kandidátní listina pak má tolik mandátů, kolikrát je v počtu hlasů obsažen $Q \rightarrow$ Hagenbach – Bischoffova formule $Q = [H : (M+1)]$

Legislativa ČR

Parlament ČR

- Předsedkyně: Miroslava Němcová (ODS)
- Parlamentní frakce, parlamentní výbory
- Interpelace
poslanců na
členy vlády

Volby do EP

- zákon č. 62/2003 o volbách do Evropského parlamentu
- každých pět let
- vyhlašuje prezident republiky
- Více info: www.euroskop.cz

Přímá demokracie

- Původ: starořecké polis, vliv na teorie demokracie 18. stol.
- „Suverenitu nelze zastupovat!“
- odpůrcem zast. demokracie

Jean Jacques Rousseau

„Zákon, který nebyl schválen lidem, není zákonem.“

Přímá demokracie

- Town – meetings v USA, 17. a 18.stol., městská shromáždění
- Parish – meetings v UK
- Dnes: Landsgemeinde ve švýcarských kantonech
- podmínka: malé území

Přímá demokracie

- **REFERENDUM :**
- Původ: Graubünden, Švýcarsko, středověk : delegáti vyslaní obcí diskutují problémy „*ad audiendum et referendum*“ (*referendus-lat.*)
- Zákonodárné referendum: 1831 St. Gallen
- Někdy také plebiscit: 1802 Napoleon Bonaparte doživotním konzulem

Přímá demokracie

- REFERENDUM:
- A) obligatorní
- B) fakultativní: na žádost určité části občanů nebo z rozhodnutí parlamentu
- a) závazné
- b) konzultativní
- A) předběžné (ante legem)
- B) následné (post legem, ratifikační) = **veto**

Místní referendum

- zákon o místním referendu 22/2004 Sb.
- všeobecné rovné přímé tajné hlasovací právo
- použití: v otázkách patřících do samostatné působnosti obce
- nelze v otázkách: místního rozpočtu, poplatky, zvolení nebo odvolání starosty nebo primátora, schválení nebo zrušení OZV, vytvoření nebo zrušení orgánu obce

Místní referendum

- překážky: zbavení způsobilosti, zákaz vzhledem k hygienické ochraně, ve výkonu TOS
- Koná se, pokud to schválí zastupitelstvo obce nebo stat. města, nebo pokud podá návrh přípravný výbor - to ale musí chtít v obcích do 3000 lidí 30%, do 20 000 20 %, do 200 000 10 % , nad 200 000 6 %
- Otázka referenda nesmí být protizákonná

Přímá demokracie

- Problémy spojené s referendem:
- Nemožná realizace na větším území
- Neodbornost voličů
- Snadná manipulovatelnost: připojení Rakouska k Říši: 99,73 %

lidová iniciativa, recall (odvolání občanů, USA),
petice, u nás zákon o místním referendu

Opakování 30.4.

- Diskriminace
- Procesní právo
- Pracovní právo
- Státověda II
- Hlavní body: co je a co není diskriminace, znaky diskriminace, civilní a trestní řízení, soustava soudů, úloha ústavního soudu, opravné prostředky, pracovněprávní způsobilost, pracovní poměr, pracovní smlouva, způsoby ukončení pracovního poměru, volby – znaky, možnosti přímé demokracie